

tament en cat. mateix *xapallada* = *xàfec*, i altres infra.

Inútil i sense cap versemblança pensar en combinacions germàniques o castellanes, com les alludides en *ESCLAFAR* (cf. Jud, *VRom.* II, 311; Gamillscheg, *Rom. Germ.* II). També hi ha *xof!*, que StVicentF va usar a manera d'interjecció, alludint al qui cau dins una massa líquida (sermó p. p. *Bol. Acad. d. l. Hist.* LXXXIX, 437); *xofir* 'esclafar (figues, etc.)' a Morella (*AlcM*). «*Esxofada* f. merda grossa en lloc públic; *privada*», *DFgra.*¹

No nego que a mi mateix m'han fet cavillar algunes vegades certes possibilitats del mossàrab o hispanoàrab; tenint en compte que *xap-* i *klap-* es presenten en condicions anàlogues. A la Marina d'Alacant en uns pobles diuen *èapar* en d'altres *èafar* amb el mateix valor. Altrament és cert que d'un mot com aquest a penes hi ha res a fora del cat., sinó aquests rastres mossàrabs i cast.; segons el mapa «broyer le sel» de l'*ALGc.*, *èafá* és diu a Avuzat, la més alta i conservadora vall de l'Àrieja, encara llgd.; *esklafá* al Mas d'Azil, Bastide-Serou i Savardun, *esklabá* en començar el gascó (Lezat, Castillon). Tanmateix *èafá serbèts* 'aixafar cervell' (per menjar-ne) i *üa èafáda*, en el poble aranès més conservador i més allunyat del català (SJToran, 1924).

Altrament, variant en *-p-* i sentit igual al de *xafar*. A Vila Joiosa parlant de la premada del vi deien que a la partida del *Cupet* hi havia un «cup de *èapar vi*» (1963) i ja hem vist que en localitats veïnes (La Nucia, Antella) això mateix era *èafár*. Aquest *èapar* havia passat des del mossàrab a l'àrab hispànic; en participi de II forma: *muchápap* 'chapado' en *PAlc.*, 380b15 (cf. CHAPA, DCEC/DECH) i d'altra banda l'hispanoàrab havia rebut també formes paral·leles amb *-f-* i amb *ç-*: «*chapar*: *niçafáh*, *çafáh*, *çafáh*», *PAlc.*, 131.29. Però són simplement formacions onomatopèiques paral·leles i no pas de filiació fonètica; més formes, encara, que potser són d'arrels merament homònimes: *çaféba* (pl. *çafáyeb* «chapa de metal»), *muçáfah*: «chapado» (cf. el poble d'*Almussafes* arran de l'Albufera) i «*champran* de puerta: *çafáyah arritix*», 170b24. Res d'aquests detalls complexos, i no sense interès, té, però, cap força envist la directriu que hem assentat des del començament.

DERIV.: *Xafa* m., vg. «lo qui enrahona molt», Belv., Lab. *Xafada*. *Xafador* [Lab.]: «--- a la tempesta, / y esquitxoteig que enlota lo cell diluiviant, / s'hi lliga la dels núvols, damunt sa rossa testa, / brugenta, *xafadora*, y en terbolí esclatant», *Atl.* VI, 44d (ja el 1867: «més *xafadora* encara ---»). *Xafader*. *Xafadina*. *Xafadissa*. *Xafament*: «hi ha *xafament* de barrets --- alguna copa trabucada sobre 'ls pantalons ---», EmVilanova (*Entre Fam.*, 66). *Xafer* 'esclafada': «Però la mort sa dalla no branda, no, per ella, / ans, desviant-li 'ls ulls de l'espectacle fer, / ab un bec de ses ales acluca sa parpella, / perquè dels fills no veja l'esgarrafós *xafer*; / dintre'l rebull, Alcides esquitilla ---», *Atl.* VIII, 42d. *Aixafada* [1868, *SLitCosta*]; *aixafadis*, *-adissa*; *aixafador* [1868]; *aixafadura*; *aixafament*, *-menta*; *aixafinar*. *Atxafa*. *Enxafar*; *enxafinar*. *Capxafar* mall. 'es-

clafar, engrunar' (*BDLC* IV, 371). *Re-xafar*.

Xafallós 'que parla amb pronúncia espessa o alterada de certes consonants' (so de la *s* tirant a *θ* o a *f* etc.): «Tarrag. 'palpissot'; ex.: parla molt *xafallós*», però no és exactament així ni és peculiar d'allí, tot i que se citi de Querol, *Hereu* i *Cabaler*, ni es limita tampoc al Pla d'Urg. i alguna població de Segarra, com diu *AlcM*, car també és molt viu en el Pall., i l'empren autors de llenguatge barceloní o del Nord-Est: «era un home més aviat alt que baix, ample d'espalltes, una mica *xafallós* en l'enraonar, de frondosa cabellera ---», Coromines (*Pigmalió*, II, 49); «primatxó i una mica *xafallós*» seria el Baró de Maldà segons Alex. Galf (*Coll. d. l. B. V.*, 53). A la pregunta 'palpissot' responen *èafalós* a Tor de V. Ferrera, i amb la forma dissimilada *safalózos*, a Àreu, Estaon i Esterri de Cardós (1932-4); Benasc *safaloso* 'el que pronuncia *x* por *s*': «ixe ye *safaloso*: xarre mal», «se le'n fan la butja perquè ye *safaloso*» (Ballarín, *Dicc.*); *cefalós* és la forma que registra Bullbena; però Arqués reivindica *èafalós* per a les Borges d'Urgell (*BDLC* VI, 37, 56). *Xafallejar* a Bell-lloc d'Urg. 'tartamudejar'; i, en general, 'parlar *xafallós*, imperfectament'; referint-se a un nen: «pequè la mamà no ho ha *vogut* ---*xefallejà* aquell nano, que mai acabava de parlar clar» i a la mateixa criatura l'anomena «el *xefallós* Eudaldet», Noller (*Febre d'Or* II, 163.4f., 197); *sarfallós* i *sarfallejar* a Cinctores maestra. (*AlcM*).

Enxafarnar 'esmicolar' Flamicell: «a La Degollada van *ençafarná* tots los francesos en un xoc d'un exèrcit» (Cérvoles, 1957); «ista esquella ye *eschafarnada*; 'esta esquella está chafada'» Benasc (Ferraz, 55); «mos han *eschafarnáu*» b.ribag. 'partit pel mig, escarmetat, desfet la combinació' (*cogido al vuelo*, en el full parroquial d'Açanui, 1963). 'Malmetre els camps': «ho volen conrear i no fan més que *èafurná*» Puigverd de Lleida (1964); *AlcM* no entén el sentit en la cita del lleidatà JSantamaria, que ho usa així però figuradament: en els quals hi ha contacte amb el grup del fr. *enchifrenar* i el del cast.-port. *chafurda*, *chafurdar* (ZAHURDA, DCEC/DECH). *Xafarnat* 'baralles' berg. (*DAg.*), 'rebombori'. *Xanfarrinar*, *xanfarrinada* val. [1851, Escrig, grafats *janf-* i amb detalls semàntics en el Llombart], probablement manllevats dels cast. *chafarrinar*, *-ada* [princ. S. XVII, Quevedo, *DECH* II, 310b33 i n.], si bé potser influïts per *SANFAINA/xanfaina*.

Xàfec 'ruixat intens, capaç d'aixafar els blats i collites' (cf. infra *xafa-blats*) [1805]: «*xàfac*: turbión, turbón, chaparrón; rapidus et vehemens imber», Belv., Lab.; *DAg.* Ja Verdaguer en l'espòb de l'*Atl.* de 1867: «y'l *xàfach* d'aygua y pedra ---», *Atl.* VI, 59c, «deixan lo *xàfach* ara passar los viatjants», *Atl.* I, 40d, vers canviat en la versió de 1877, mentre que en aquell passatge es limita a un retoc, sense treure el mot: «Obrint-se entre elles aspre camí, lo grec s'engolfa, / contra corrent y a palpés, sens atinar ahont; / y'l temporal y'l *xàfec* que l'huracà regolfa / y les mars, d'una a una, sovint s'esberlan en son front». En efecte, és mot d'ús comú en cat. central: «deixa passar el *šáfek*»,